

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík: 30. ágú 2020
Tilvísun: 202008-0015

Tillaga til þingsályktunar um breytingu á þingsályktun nr. 10/148 um fjármálastefnu fyrir árin 2018–2022.

Óskað hefur verið eftir umsögn Alþýðusambands Íslands um þingsályktun um breytingu á núgildandi fjármálastefnu fyrir árin 2018-2022. Uppfærð fjármálastefna er lögð fram þegar horfur í efnahagsmálum eru dökkar og ljóst að forsendur núgildandi fjármálastefnu með öllu brostnar. Alþýðusambandið telur jákvætt að stjórnvöld ætli sér ekki að ráðast í sérstakar aðhaldsaðgerðir. Slíkar aðgerðir myndu dýpka efnahagskreppuna og hægja á efnahagsbatanum á komandi árum. Ójákvæmilegt er að afkomu- og skuldamarkmiðum verði breytt með hliðsjón af þessu.

ASÍ tekur jafnframt undir markmið stjórnvalda um er lýtur að velsæld. Það vekur hins vegar áhyggjur að stjórnvöld leggi jöfnuð ekki til grundvallar markmiðum sínum um velsæld, ekki síst í ljósi þess að núverandi efnahagskrísa hefur haft neikvæðust áhrif á marga af verst settu hópum vinnumarkaðar og samfélagsins.

Á undanförunum árum hefur Alþýðusambandið í umsögnum sínum um opinber fjármál gagnrýnt áherslur í ríkisfjármálum, þá sérstaklega veikingu tekjustofna ríkisins í efnahagslegri uppsveiflu þegar jákvæð afkoma skýrist öðru fremur af tekjum sem ekki eru líklegar til að halda til lengri tíma. Slík stefna verður til þess að veikja getu stjórnvalda til að bregðast við efnahagslegu áfalli. Í uppfærðri stefnu er nú gert ráð fyrir að ekki verði meira en 11% halli á ríkissjóði á þessu ári og 9% á því næsta en einnig er gert ráð fyrir verulegu óvissusvigrúmi. Hins vegar er ljóst að mikil óvissa ríkir um efnahagshorfur sem ráðast ekki eingöngu af efnahagslegum stærðum heldur fyrst og fremst af sóttvarnaraðgerðum og ferðatakmarkunum ólíkra ríkja.

Forsendur fjármálastefnunnar byggja á spá Hagstofu Íslands frá því í júní en þá var talið að 8,4% samdráttur yrði á þessu ári og að viðsnúningur verði á næsta ári með 4,9% hagvexti. Nýlegri spá Seðlabankans gerir ráð fyrir minni samdrætti á þessu ári, 7,1% en horfur fyrir næsta ár hafa veikt þar sem spáð er 3,4% hagvexti. Jákvætt er að í stefnunni sé tilraun gerð til að skoða dekkri sviðsmyndir og áhrif þeirra á afkomu og skuldir hins opinbera en ASÍ hefur áður gagnrýnt að slíkar greiningar hafi vantað.

Helstu áherslur ASÍ:

- Stjórnvöld þurfa og eiga að beita ríkisfjármálum til að verja launafólk, heimili og samfélagið í heild fyrir langvarandi skaða af efnahagskrísunni.

- Draga þarf lærdóm af síðustu kreppu og neikvæðri reynslu þeirra þjóða sem réðust í niðurskurð og veikingu félagslegra innviða. Styrkja þarf öryggisnetin fremur en að ráðast í niðurskurð og aðhaldsaðgerðir sem munu dýpka og lengja kreppuna. Þar er forgangsatíði að tryggja framfærslu fólks, einkum með því að hækka grunnbætur atvinnuleysistrygginga, hækka þak tekjutengingar lægstu tekjuhópa, lengja heildarbótatímabilið og fjárfesta í menntun og færni atvinnuleitenda. Jafnframt þarf hlutabótaleiðin að vera virk svo lengi sem sóttvarnarráðstafanir og ferðatakmarkanir eru viðvarandi.
- Ráðast þarf í stórfelldar fjárfestingar í innviðum og mannauði. Fjárfestingar sem búa til verðmæt störf til framtíðar og styðja við skuldbindingar Íslands í loftslagsmálum.
- Stjórnvöld standi við þau loforð sem gefin voru launafólki í tengslum við kjarasamninga síðasta árs.

Fjárfesting í félagslegum innviðum er þjóðhagslega hagkvæm

Efnahagslegar afleiðingar Covid-19 og þeirra sóttvarnaraðgerða sem gripið hefur verið til eru ólíkar þeim kreppum sem Ísland hefur gengið í gegnum undanförunum áratugum. Viðkvæmar aðstæður ríktu í efnahagslífinu áður en heimsfaraldurinn gerði vart við sig og voru þegar um 10 þúsund einstaklingar atvinnulausir í byrjun árs og þar af höfðu tæplega 1800 einstaklingar verið án atvinnu í meira en ár. Þetta er t.a.m. ólíkt þeim aðstæðum sem ríktu á haustmánuðum 2008 þegar atvinnuleysi var einungis 1,9% og einungis 245 einstaklingar voru langtímaatvinnulausir áður en efnahagshrunið reið yfir.

Áhrif Covid-19 koma að líkindum síður fram í verðbóluskoti og lækkun raunlauna og fremur í auknu atvinnuleysi. Neikvæðustu áhrifin hingað til hafa verið í ferðaþjónustu og tengdum greinum. Þetta merkir að gríðarlegur munur er á stöðu þeirra sem hafa misst vinnu og þeirra sem hafa vinnu, sem og þeirra sem leigja húsnæði og þeirra sem eiga húsnæði og njóta lágra vaxta. Röng viðbrögð við þessu ástandi munu dýpka og lengja samdráttarskeiðið, auka ójöfnuð og ýta undir að einstaklingar hverfi brott af vinnumarkaði með tilheyrandi samfélagslegum kostnaði.

Almennur skilningur ríkti við síðasta efnahagshrun að styrkja þyrfti atvinnuleysistryggingakerfið og lengja bótatímabilið yfir það tímabil þar sem vinnuafleiftirspurn var engin. Samhliða efnahagslegri endurreisn var bótatímabil stytt að nýju og vinnumarkaðsúræðum beitt til að virkja atvinnuleitendur og langtímaatvinnulausa að nýju við góðan árangur.

Öll alþjóðleg ráðgjöf er á þá leið að efla þurfi félagslega innviði og örva fjárfestingu hins opinbera og bendir ILO á að félagslegur stuðningur hafi meiri margföldunaráhrif heldur en margar aðgerðir, t.d. skattalækkanir sem fremur nýtist hinum tekjuhærri¹. Engin reynslugögn benda til þess að aukinn stuðningur til atvinnuleitenda hafi verið atvinnuletjandi hér á landi. Þvert á móti störfuðu þúsundir íslenskra iðnaðarmanna erlendis í síðustu kreppu frekar en að dvelja á Íslandi í von um atvinnu, þar af margir fjarri fjölskyldum sínum. Fyrst og fremst myndi hækkun grunnbóta og lengra bótatímabil auka eftirspurn í hagkerfinu, fjölga störfum og þar af mest á þeim svæðum og landshlutum sem verst hafa orðið úti.

¹ Sjá https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/WCMS_739048/lang--en/index.htm

Vel hönnuð vinnumarkaðsúrræði og fjárfesting í færni atvinnuleitenda mun efla framleiðni atvinnulífs þegar viðsnúningur verður í hagkerfinu og koma í veg fyrir að einstaklingar hverfi af vinnumarkaði til langs tíma.

Fjárfesting í innviðum og mannauði

Samhliða fjárfestingu í félagslegum innviðum og stuðningi við atvinnuleitendur er brýnt að leggja grundvöll fyrir hagvexti framtíðar með stórfelldum fjárfestingum í innviðum, mannauði, nýsköpun og grænni umbreytingu atvinnulífs. ASÍ hefur lagt fram ítarlegar tillögur í þessum efnum undir yfirskriftinni *Rétta leiðin: frá kreppu til lífsgæða fyrir okkur öll*. Útbreiðsla Covid-19 er ekki eina áskorunin sem á vinnumarkaði heldur þarf einnig að mæta áskorunum í loftslagsmálum og fjórðu iðnbyltingunni, með réttlát umskipti að leiðarljósi.

Að lokum er tekið fram að umsögn þessi er sett fram innan þess nauma tímaramma sem gefinn var af Alþingi. ASÍ áskilur sér rétt til að koma frekari sjónarmiðum á framfæri við meðferð málsins.

Fyrir hönd ASÍ,
Róbert Farestveit
Hagfræðingur